

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
ФАКУЛЬТЕТ ЦИВІЛЬНОЇ ТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ЮСТИЦІЇ
КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

**ОДЕСЬКІ ГРУДНЕВІ ЦИВІЛІСТИЧНІ ЧИТАНЯ:
ПРИВАТНЕ ПРАВО, ЯК КОНЦЕПТ
В УМОВАХ ВІЙНИ:
ЛЮДСЬКИЙ ВИМІР**

МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської наукової конференції

*Одеса,
12 грудня 2024 року*

Одеса
Фенікс
2024

За загальною редакцією

доктора юридичних наук, професора *Є. Харитонов*,
докторки юридичних наук, професорки *І. Давидової*

Упорядники-укладачі:

Давидова Ірина – д.ю.н., професорка кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія», професорка;

Ткаченко Катерина – лаборантка кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Члени оргкомітету Всеукраїнської наукової конференції:

Андронов Ігор – д.ю.н., професор кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу НУ «Одеська юридична академія», професор;

Подцерковний Олег – д.ю.н., зав. кафедри господарського права та процесу НУ «Одеська юридична академія», професор;

Харитонов Олена – д.ю.н., зав. кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції НУ «Одеська юридична академія», професорка;

Харитонов Тетяна – д.ю.н., зав. кафедри аграрного, земельного та екологічного права НУ «Одеська юридична академія», професорка;

Мінченко Райса – д.ю.н., професорка кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», професорка;

Бабич Ірина – к.ю.н., доцентка кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», доцентка;

Берназ-Лукавецька Олена – к.ю.н., доцентка кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», доцентка;

Матійко Микола – к.ю.н., доцент кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», доцент;

Орзів Юрій – к.ю.н., доцент кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», доцент;

Шамота Олександр – асистент кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія»;

Ткаченко Катерина – лаборантка кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія».

Одеські грудневі цивілістичні читання: приватне право, як концепт в умовах війни: людський вимір : матеріали Всеукр. наук. конф. (Одеса, 12 груд. 2024 р.) [Електронне видання] / за заг. ред.: д.ю.н., проф. Є. Харитонов, д.ю.н., проф. І. Давидової ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2025. – 318 с. – Режим доступу:

ISBN 978-617-8430-40-5

Збірник містить матеріали доповідей з теоретичних, історичних і методологічних проблем цивільного права та процесу, господарського права і процесу, аграрного, земельного, екологічного та природоресурсового права та інших галузей приватного права, які були оприлюднені на Всеукраїнській науковій конференції 12 грудня 2024 р. в Національному університеті «Одеська юридична академія».

Збірник спрямований на ознайомлення юридичної громадськості з дослідженням науковців у сфері цивілістики і може бути корисний як у навчальному процесі, так і в науковій діяльності.

УДК 347.1 : 341.9“364”(477)

Матеріали видано за авторською редакцією.

Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники Всеукраїнської наукової конференції, їхні наукові керівники, рецензенти та структурні підрозділи вищих навчальних закладів і установ, які рекомендували ці матеріали до друку.

Матійко Микола Володимирович, ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ ФУНКЦІЇ РИМСЬКОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА	57
Омельчук Олександр Сергійович, ЩОДО МОЖЛИВОСТІ ВИДІЛЕННЯ ФАНТОМНОЇ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	61
Orzikh Yurii Hennadiiovych, FOREIGN (NON-)AUTHENTIC INSTRUMENT IN UKRAINE: PRIVATE INTERNATIONAL LAW ISSUES.....	64
Сердечна Ірина Леонідівна, ДО ПИТАННЯ ПРО МЕЖІ ЗДІЙСНЕННЯ СУБ'ЄКТИВНИХ СІМЕЙНИХ ПРАВ.....	69
Токарева Віра Олександрівна, ДО ПИТАННЯ ЦИФРОВОГО ГРОМАДЯНСТВА	71
Фасій Богдан Володимирович, ДЕЩО ПРО МЕТОД РЕГУЛЮВАННЯ МЕДИЧНИХ ВІДНОСИН	75
Бакутін Артем Олегович, ВИЗНАЧЕННЯ МАЙНОВИХ ПРАВ НА ТВОРИ У СПІВАВТОРСТВІ. ...	78
Брага Аліна Анатоліївна, ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ СПАДКОВОГО ПРАВА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	81
Герсак Віталій Анатолійович, КАТЕГОРІЯ «ПОДРУЖЖЯ» У СПАДКОВИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ ...	84
Гнатенко Сергій Сергійович, ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОСЛУГ З ПЕРЕВЕЗЕННЯ ПАСАЖИРІВ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	88
Hnatiuk Dmytro Volodymyrovych, LEGAL REGULATION OF TERMINATION OF A GIFT AGREEMENT DUE TO MARTIAL LAW	91
Дворнікова Анна Юрійвна, НАЯВНІСТЬ ПРАВА ВОЛОДІННЯ, ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ АСПЕКТ МОЖЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПОРУШЕНИХ ПРАВ ШЛЯХОМ УСУНЕННЯ ПЕРЕШКОД У КОРИСТУВАННІ ТА РОЗПОРЯДЖЕННІ МАЙНОМ	94
Демчук Максим Романович, ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ІНСТИТУТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА НЕРУХОМЕ МАЙНО В УКРАЇНІ	98
Кірсанов Олексій Володимирович, ІДЕНТИФІКАЦІЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ У БАНКУ	100

10. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Федоренко проти України» (Fedorenko v. Ukraine), заява № 25921/02, від 01 червня 2006 року. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{"sort":\["kdate%20Descending"\],"itemid":\["001-75599"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{) .

11. Рішення Європейського суду з прав людини щодо прийнятності заяви у справі «Броньовські проти Польщі» (Broniowski v. Poland), заява № 31443/96. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{"sort":\["kdate%20Descending"\],"itemid":\["001-61828"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{) .

12. Ухвала Європейського суду з прав людини від 13 грудня 1984 року щодо прийнятності заяви S. проти Сполученого Королівства (S. v. the United Kingdom), заява № 10741/84. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"sort":\["kdate%20Descending"\],"itemid":\["001-74895"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{) .

13. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV : станом на 11 грудня 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

14. Шимон, С. І. Майнові права в структурі цивільного правовідношення: теоретичний аналіз / С. І. Шимон // Науковий вісник Ужгородського університету : серія: Право в 2-х частинах / голов. ред. Ю. М. Бисага. – Ужгород : Ліра, 2010. – Вип. 14, Ч. 2. – С. 300–303.

Матійко Микола Володимирович,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ ФУНКЦІЇ РИМСЬКОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА

Однією з найважливіших підстав державності та правової системи Стародавнього Риму була його економічна база. Про рівень товарного виробництва та економіки в Стародавньому Римі свідчать його розвинені торговельні зв'язки.

Потужний вплив на економіку Стародавньому Риму в свою чергу здійснили приватна ініціатива та римське приватне право.

З огляду на наведені в науковій літературі думки «дієва економічна політика має ґрунтуватись на теоретичних розробках та рекомендаціях фахівців галузевої та фундаментальної економічної науки, а також інших суспільних наук» [1, 3].

Сучасна юридична наука особливу увагу звертає на соціальну цінність та напрямки впливу права. Зазначене актуалізує дослідження

онтологічних характеристик приватноправових інститутів, що дає підстави звернення до функціонального аспекту римського приватного права.

Функції права розуміються як напрямки впливу права на суспільні відносини та соціальне призначення права. Враховуючи загально-теоретичне розуміння функцій права, функції римського приватного права можуть бути визначені, як напрямки його впливу на суспільні відносини та соціальне призначення римського приватного права.

Оскільки функції права максимально тяжіють до сфери сутнього в праві, до соціології права, то можна зробити припущення, що наднаціональне приватне право, що тяжіє до сфери ідеального в праві, до філософії права, може втілювати своє соціальне призначення і впливати на суспільні відносини за напрямками, які в тому числі знаходять свій прояв у функціях цивільного права.

При цьому приватне право може в більшому або меншому ступені виконувати окремі функції цивільного права, серед яких в свою чергу розрізняють ті, які є спільними для права взагалі (загальноправові на рівні цивільного права, серед яких – регулятивна функція, захисна функція, інформаційно-орієнтаційна функція, виховна функція), і ті, що є специфічними саме для галузі цивільного права (специфічні цивілістичні функції, серед яких – уповноважувальна функція та компенсаційна функція). До того при характеристиці функцій цивільного права певною мірою умовно можна виокремити дві групи критеріїв, які лежать в основі диференціації загальноправових функцій: внутрішні (що перебувають у рамках самого права) і зовнішні (що перебувають за його межами). Внутрішні критерії диференціації функцій цивільного права випливають із способів його впливу на поведінку людей, особливостей форм реалізації приватного права. Зазначеним критерієм обумовлено існування основних власно-юридичних функцій: регулятивної та охоронної. При цьому соціальне – це специфічний ракурс цивільного права, де регулятивна та охоронна функції «поєднуються» у відособлених, якісно однорідній сфері соціальних відносин – економіці, політиці, вихованні і т. ін. Зовнішнім об'єктивним критерієм класифікації функцій цивільного права є різні соціальні фактори, які визначають його призначення. Суспільство як складне ціле підрозділяється на певні сфери суспільних відносин. Можна виділити багато таких сфер, серед них економічна, політична та виховна сфери. Функції, що виділяються за цими сферами назива-

ють соціальними. Соціальні функції цивільного права можна визначити як напрямки його зворотнього правового впливу на відповідні сфери громадського життя та відповідне його соціальне призначення. Так, економічна функція цивільного права являє собою його економічний напрямок впливу та його економічне соціальне призначення; політична – його політичний напрямок впливу та його політичне соціальне призначення; виховна – виховний напрямок впливу та його виховне соціальне призначення.

Зазначеними функціями можуть бути опосередковані напрямки впливу та соціальне призначення і римського приватного права, а отже – його функції. Поряд із цим можливо зробити припущення, що приватне право як наднаціональне утворення без умови опосередкування правом цивільним та міжнародним приватним правом також виконує певні функції. У зв'язку загальністю проблематики правового регулювання для багатьох країн можливо констатувати і загальність шляхів вирішення окремих з них, безумовно із врахуванням певних особливостей. Зазначене стосується також приватноправових засобів регулювання, оскільки приватне право, базуючись на моделях поведінки, які виникають у суспільстві, ідуть від самої людини та мають у кінцевому підсумку багато спільних рис, може виступати в якості об'єднуючої, інтеграційної, ціннісної, системоутворюючої, цивілізаційної основи. Таким чином також можливо стверджувати важливість інтеграційної, основоутворюючої, ціннісної, системоутворюючої, цивілізаційної функцій приватного права та констатувати наявність зазначених функцій римського приватного права.

«Слово «економіка» має давньогрецьке походження та складається з двох слів: «ойкос» – дім, домашнє господарство та «номос» – закон, вчення. Тобто перекладається як «домоустрій» – правила ведення домашнього господарства», враховуючи що «за часів Давньої Греції окремі домогосподарства були основними виробничими одиницями, за допомогою яких суспільство в цілому задовольняло свої нагальні потреби». При цьому «повноцінне визначення її предмета обов'язково повинно вказувати як на її суспільний характер (дослідження людських відносин), так і на її зв'язок із дослідженням проблем ефективного використання наявних продуктивних сил. Отже, предметом економічної теорії є дослідження відносин між людьми, що виникають у процесі суспільного виробництва, у взаємозв'язку із проблемою ефективного використання обмежених виробничих ре-

курсів»[2,12]. Економічна функція римського приватного права при цьому може бути визначена як економічний напрямок впливу римського приватного права на суспільні відносини та економічне соціальне призначення римського приватного права.

При цьому «зазвичай увагу дослідників найбільше привертає римське право так званого «класичного періоду», тобто перших трьох століть нашої ери, коли воно досягло найвищого розквіту. Пізніше його розвиток припинився, а наприкінці III ст. настає певна стагнація. Класичне римське право, особливо право приватне, характеризується такими похвальними епітетами, яких, мабуть, не заслуговувала жодна правова система. Найхарактернішою рисою була повна відсутність державного втручання у сферу приватних відносин. Звісно, що ця приватна сфера була визначена межами публічного інтересу» [3,200]. До того «найбільш ретельно були розроблені два правових інститути, що мали вирішальне значення для зміцнення господарського обігу. Це інститут індивідуальної приватної власності та інститут договору. Приватна власність на засоби виробництва, передусім на раба і землю, становила економічну основу рабовласницького ладу. Договори були основним правовим інститутом і регулятором господарського обігу» [3,200].

Класифікація соціальних функцій римського приватного права може бути деякою мірою умовною, оскільки в дійсності досить складно провести чітке розмежування його впливу на рішення економічних, політичних, виховних та інших завдань. Так, елементи однієї з функцій, наприклад економічної, могли проявлятися в інших функціях, і навпаки. Обумовлено це по-перше тим, що кожна з функцій римського приватного права тісно взаємодіяла з іншими, а по-друге тим, що сфери громадського життя, на які вона впливала, у свою чергу, були і є взаємозалежними, оскільки самі були і є підсистемами суспільства. Отже, функції римського приватного права не існували ізольовано одна від одної, а тісно взаємодіяли між собою та взаємододавалися. Соціальне призначення римського приватного права визначалося закономірностями суспільного розвитку, воно слугувало їх продовженням, яке було втілене у юридичній формі.

При цьому не можливо не констатувати вплив на суспільні відносини та соціальне значення римського приватного права і в сучасності. Зазначений вплив великою мірою відчувається в законотворчій діяльності, правозастосуванні та юридичній науці. Отже, вказане

стосується і соціальних функції римського приватного права, в тому числі і економічної функції римського приватного права.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лощикін О. М. Інституціональне забезпечення трансформації економічної системи: автореферат дис.. ... канд.. екон. наук: 08.01.01. К., 2001 р. 15 с.
2. Економічна теорія. Під редакцією Предборського В. А. К.: Кондор, 2003. 492 с.
3. Харитонов Є. О., Харитонova О. І. Приватне право як концепт. Том І. Витоки. Одеса: Фенікс, 2018. 556 с.

Омельчук Олександр Сергійович,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЩОДО МОЖЛИВОСТІ ВИДІЛЕННЯ ФАНТОМНОЇ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Під правосуб'єктністю зазвичай розуміють юридичну здатність бути суб'єктом правових відносин. Одночасно з цим правосуб'єктність з позицій загальнотеоретичної юриспруденції називається загальною передумовою до володіння правом. В межах цивільного обороту кожен його учасник наділяється певним обсягом правосуб'єктності, в силу того, що держава наділяє його юридичним здібностями для реалізації притаманих даній особі прав та виникнення обов'язків [1, с.304].

Як відзначають О. Донченко та Т. Грекул-Ковалик, правосуб'єктність виступає певним станом приналежності суб'єкта до правової системи. Вона визначає присутність в правовій системі у якості повноправного учасника, потенційну можливість користуватися системними ресурсами, очікувати на захист від системи. Правосуб'єктність, на думку дослідників, формується не сама собою, джерелом виникнення правосуб'єктності є діючий правопорядок, система юридичних норм, тобто підставою появи правосуб'єктності є відповідне визнання її наявності законодавцем [1, с.132-133].

Концептуальне визначення та структурна характеристика правосуб'єктності в юридичній науці видаються сталими, однак, в